

ושמואל אמר: אין הלכה כרבי מונא.

רב ביבי מתני איפכא: רב אמר: אין הלכה כרבי מונא, ושמואל אמר הלכה כרבי מונא.

אמר רב יוסף: נקוט דרב ביבי בידך<sup>51</sup>, דהא שמואל הוא דחייש לדעת יחידאה.

דתנן: שומרת יבם, שמת בעלה בלא בנים — וזקוקה ליבום, והיו לו כמה אחים, ודינא הוא דמצוה בגדול לייבם, שקידש אחיו של היבם, שהוא גדול האחים, את אחותה של היבמה, לאחר שנפלה לפניהם ליבום. משום רבי יהודה בן בתירה אמרו: אומרים לו לאח שקידש: המתן מלכונסה עד שיעשה אחיך הגדול מעשה ביבמתו, שייבם או יחלוץ.

אבל קודם שעשה אחיו הגדול מעשה — הרי היא לכל אחד מן האחים כאשתו, על ידי זיקת ייבום. ואם כן, אסור באחותה משום אחות אשה.

ופליגי רבנן אדרבי יהודה, וסברי, דהואיל ושני אחים הם, אין זיקתה מוטלת על כל אחד מן האחים להיות כאשתו, ואם כן, מותר באחותה.

ואמר שמואל: הלכה כרבי יהודה בן בתירה. חזינן דאיהו חייש לדעת יחידאה.

תנו רבנן: השמיט בה [במגילה] הסופר

תנו רבנן: קראה סירוטין — יצא. קראה יח-ב סירוטין [למפרע] — לא יצא<sup>49</sup>.

רבי מונא אומר משום רבי יהודה: אף בסירוטין, אם שהה בתוך הקריאה, שיעור זמן שהיה בו כדי לגמור את כולה<sup>50</sup> — חוזר לראש.

אמר רב יוסף: הלכה כרבי מונא שאמר משום רבי יהודה.

אמר ליה אבוי לרב יוסף: האי דאמרן דאם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש, האם הכוונה ששהה כדי לגמור מהיכא דקאי עתה — לסיפא, או דלמא: כדי לגמור מרישא דמגילה לסיפא?

אמר ליה: מרישא לסיפא. דאי נימא דהכוונה מהיכא דקאי לסיפא, אם כן, נתת דבריך לשיעורין! שאין שיעור "כדי לגמור את כולה" שווה בכל, שיש ששוהה במקום זה במגילה, ויש ששוהה במקום אחר.

אמר רבי אבא אמר רבי ירמיה בר אבא אמר רב: הלכה כרבי מונא.

ושמואל אמר: אין הלכה כרבי מונא.

בסורא מתנו הכי, כדאמרן לעיל.

בפומבדיתא מתנו הכי: אמר רב כהנא אמר רב: הלכה כרבי מונא.

50. הריטב"א הביא בשם הירושלמי [פ"ב ה"ב], דמשערינן בקורא. אבל בקרבן העדה שם כתב, דמשערינן באדם בינוני.

51. הכא מסקינן דאין הלכה כרבי מונא, ואם שהה כדי לגמור את כולה — אין חוזר לראש.

49. כתב הריטב"א, דקמ"ל דהקורא למפרע, אף שקרא פסוקים שלמים — לא יצא. שלא תאמר ד"למפרע" דמתניתין היינו דווקא שמסרס התיבות, לקרוא הפסוק מסופו לראשו. וברמב"ם [פ"ב הל"א] כתב כהירושלמי, דסירוטין היינו שקרא פסוק א', ודלג פסוק הב', וקרא פסוק ג', וחוזר וקרא פסוק הב'.

ומתרצינן: לא קשיא. הא דאמרן דפסולה — היינו היכא דבכולה מגילה, האותיות שטושטשות או מקורעות.

ואילו הא דאמרן דכשרה כשהשמיט בה אותיות או פסוקין — היינו היכא דהשמיט רק במקצתה<sup>54</sup> <sup>55</sup>.

אותיות או פסוקין, וקראן הקורא כמתורגמן המתרגם, דהיינו שקראן בעל פה, כשם שהמתורגמן אומר דבריו בעל פה<sup>52</sup> — יצא.

מיתביני: היו בה במגילה אותיות מטושטשות<sup>53</sup>, או מקורעות, אם רשומן ניכר — כשרה, ואם לאו — פסולה. חזינן דלא מהני שיקרא בעל פה!?

תחילתה וסופה כתובין, דבהכי אינה נראית כספר חסר, אלא כספר שיש בו טעיות. וכיון שמגילה נקראת "אגרת" — אין מדקדקין בכך. אבל אם חסרה תחילתה — נראית כספר חסר, ולהכי פסולה. וכ"כ הרמב"ן. [וכתב הרמב"ן, דבס"ת — אין הדין כן, אלא אפילו אם השמיט בה אות אחת, פסול — ואין קורין בו. ועיי' בר"ן שהאריך בזה].

והכי איתא ברמ"א [תר"צ ס"ג], דאם השמיט בתחילתה או בסופה אפילו מיעוטה — לא יצא. וכתב המ"ב [ס"ק י"א], דאפשר דאפילו חיסר פסוק ראשון או אחרון — פסולה [אבל אם חיסר רק תיבות בפסוק ראשון או אחרון, כתב שם בשעה"צ דודאי דלא מסתברא להחמיר].

עוד כתב הרמ"א שם, דאפילו באמצעה, אם השמיט ענין שלם — פסולה. ועיי' בשעה"צ שם אות י', ובכה"ל. [ועיי' בטורי אבן ובשפת אמת]. בעמק ברכה הביא בשם ר' הירש מראדין, דה"ה בכל המגילות, שצריך שיהו תחילתה וסופה כתובין. ותמה עליו, דזהו דווקא במגילה, משום שנקראת אגרת, משא"כ בשאר מגילות, שדינן כס"ת. ועיי"ש שדן גם לענין קריאה בשאר מגילות, אם צריך לקרותן כולן — או לא.

<sup>55</sup>. כתב הרמב"ם [פ"ב מהל' מגילה הל"י], דבעינן שיהא רובה שלם. משמע דאם אין רובה שלם, אף שאין רובה פסול — פסולה. אבל בטור ובשו"ע איתא, דדווקא אם רובה אותיות

וכתב הר"ן, דלא דמי לתפילה, דאמרינן בה [ברכות כ"ג ע"א] דשהה כדי לגמור כולה — חוזר לראש, דתפילה חמירא, דאסור להפסיק בה מפני היראה ומפני הכבוד. משא"כ קריאת מגילה, דשרי להפסיק לדברים אלו.

<sup>52</sup>. כך פירש רש"י. וכתב הטורי אבן, דהיינו משום שהמתורגמן אינו רשאי לומר דבריו מתוך הכתב, כדאיתא בירושלמי. עיי"ש.

והר"ף כתב, דהך "כמתורגמן המתרגם" היינו, שהמתורגמן מוסיף דברים כדי לברר טעמו של פסוק, ונמצא קורא אותם הדברים בעל פה. ועיי' בטורי אבן מה שהעיר עליו. וע"ע בראשונים.

והעיר הגר"א בביאורו [סי' תר"צ ס"י, ד"ה ואם כתובה], דלפירושו רש"י, תיבות "כמתורגמן המתרגם" — שפת יתר הם! ועיי"ש מה שביאר בסוגיין.

<sup>53</sup>. איתא בביאור הלכה [תר"צ, ד"ה אלא שהן]. דה"ה אם נפסקין האותיות — חשוב כחסר.

<sup>54</sup>. והקשה הרשב"א [הובא בר"ן], הא אמרינן לקמן, דהלכה כדברי האומר דצריך לקרוא את כולה, ואפילו למ"ד דקורא מ"איש יהודי", צריך שתהא כתובה כולה. חזינן שאם חסרה המגילה מראשה עד "איש יהודי", שהוא מקצת המגילה — פסולה!

ותירץ, דהכא מיירי שחסרה באמצעה, אבל

שנינו במשנתנו: מתנמנם יצא וכו'.

היכי דמי מתנמנם?

אמר רב אשי: נים [ישן] ולא נים, תיר [ער], כדמתרגמינן "ויקץ" — "ואיתער" ולא תיר<sup>58</sup>, דקרו ליה — ועני [ועונה]. ולא ידע לאהדורי סברא כששואלין אותו, וכי מדכרו ליה את הסברא — מידכר<sup>59</sup>.

תנו רבנן: אם השמיט בה הקורא פסוק אחד<sup>56</sup>, לא יאמר: אקרא עתה את כולה מכאן ואילך, ואחר כך אקרא את אותו פסוק, אלא, קורא מאותו פסוק ואילך.

נכנס לבית הכנסת, ומצא את הצבור שקראו כבר חציה של מגילה, לא יאמר: אקרא עתה חציה הנוותר עם הצבור, ואחר כך אקרא חציה הראשון, אלא קורא אותה מתחילתה ועד סופה<sup>57</sup>.

לא אמרינן הכי, דתנן בברכות [י"ג ע"א]: "היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא, אם כיון לכו יצא". ומשמע שהיה קורא כדרך שכתובה בתורה, אע"פ שקורא למפרע! וביאר, דהכא במגילה, אם היפך הפרשיות, הרי היפך כל הענין. משא"כ גבי ק"ש. וכ"כ הרמב"ם [פ"ב מהל' ק"ש הי"א] כדברי הריטב"א. ועיי' בביאור הגר"א [או"ח סי' ס"ד ס"ב] שכתב, דמהתוספתא לא משמע הכי.

58. כתב הר"ן, דאיכא מאן דמפרש, ד"נים ולא נים" — היינו בתחילת שינה, ו"תיר ולא תיר" — היינו שהיה כבר ישן — וניעור, אלא שכשניעור — לא ניעור יפה. עיי"ש [וע"ע בתוס' בתענית י"ב ע"ב, ובתוס' בנדה ס"ג ע"א]. ועיי' בט"ז או"ח סי' תר"צ סק"ח, שכ' דאין חילוק בין תחילת שינה לסוף שינה. והיינו כהך פירושא.

אמנם בב"ח [שם] כתב, דבין "נים ולא נים", ובין "תיר ולא תיר" — בתחילת שינה מיירי. ולהכי פסק להלכתא, דדווקא בתחילת שינה, אם קראה מתנמנם — יצא. אבל בסוף שינה — לא יצא. עיי"ש.

ובבה"ל סי' תר"צ סקי"ב כתב להלכתא, דאין חילוק בין תחילת שינה לסוף שינה.

59. וכתב הרשב"ם בפסחים [ק"כ ע"ב], דהיינו,

מטושטשות או מקורעות — פסולה.

ועיי' בטורי אבן, שנסתפק היכא דחסרה חציה, אי כרובה דמי — ופסולה, או דלמא כמיעוטה דמי — וכשרה. ועיי' בשפת אמת.

ובקרבן נתנאל הקשה, דמדאמרינן "הא בכולה", משמע, הא רובה — כשרה. ומדאמרינן "הא במקצתה" משמע, הא ברובה — פסולה! וכתב לחלק, דכהשמיט אותיות או פסוקים, דווקא במקצתה כשרה, אבל רובה — פסולה. ובמטושטשות, דווקא בכולה פסולה, אבל ברובה — כשרה. עיי"ש.

56. כתב הר"ן, דה"ה אם השמיט בה תיבה אחת, שצריך לחזור למקום אותה תיבה, ולקרות משם ולהלך. והאי דנקט הכא פסוק אחד, לרבנותא נקטיה, דסד"א דחד פסוקא מילתא באנפי נפשיה הוא, ואפשר למקרייה בתר הקריאה, קמ"ל דלא.

וכתב, דהיינו נמי רבותא דהאי דלהלן: "נכנס לבית הכנסת ומצא שקראו חציה וכו'", דאע"ג דכל פלגא ופלגא — עניין בפני עצמו הוא [יותר מפסוק אחד], אפילו הכי לא יקרא עמהם עתה, אלא יקרא כסדר מתחילה ועד סוף.

57. הריטב"א בתחילת הפרק מוכיח מהכא, דהאי דאמרינן דהקורא למפרע לא יצא, היינו אפילו אם הקדים פרשה לחברתה. וכתב דבק"ש

הנה. דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: אסור לסופר לכתוב אות אחת שלא מן הכתב. דהא הכי מוכח ממתניתין, דעל כרחך ליכא לאוקמה אלא בכותב מתוך הכתב!

ודחינן: לא מצית לאוכוחי. דדלמא באמת אין איסור לכתוב שלא מן הכתב, אלא דמתניתין מיירי דאתרמי ליה אתרמווי הכי, שהיתה מגילה לפניו, והעתיק ממנה. ואתא מתניתין לאשמועינן, דאם כוון לבו לצאת ידי קריאה — יצא.

גופא, אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: אסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב.

מיתבי: אמר רבי שמעון בן אלעזר: מעשה ברבי מאיר, שהלך לעבר שנה בעסיא, ולא היה שם מגילה, וכתבה<sup>61</sup> מלבו — וקראה. חזינן דשרי לכתוב מגילה שלא מן הכתב!?

אמר רבי אבהו: שאני רבי מאיר, דמיקיים ביה קרא ד"ועפעפיך יישירו נגדך"<sup>62</sup>.

כי היכי דאמר ליה רמי בר חמא לרבי ירמיה מדפתי: מאי "ועפעפיך יישירו נגדך"?

שנינו במשנתנו: היה כותבה דורשה ומגילה, אם כוון לבו יצא וכו'.

והוינן בה: היכי דמי? אי דקא מסדר פסוקא פסוקא בעל פה — וכתב לה לאחר מכן, כי כוון לבו — מאי הוי, הא על פה הוא?!

ואלא דכתב פסוקא פסוקא — וקרי ליה לאותו פסוק שכתב, ואחר כך המשיך לכתוב. ומי יצא בכהאי גוונא?

והאמר רבי חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: הלכה כדברי האומר שצריך לקרות את כולה. ואפילו למאן דאמר דסגי לקרותה מאיש יהודי, מכל מקום צריכה שתהא כתובה כולה לפניו כשקוראה, והכא, הרי בזמן שקרא, לא היתה כל המגילה כתובה לפניו!?

אלא, הכא מיירי דמנחה מגילה שלמה קמיה, ומעתיק ממנה, על ידי שקרי לה מינה פסוקא פסוקא — וכתב לה להווא פסוקא<sup>60</sup>, בכהאי גוונא יצא, שהרי הוא קורא ממגילה שלמה.

לימא דמתניתין דידן מסייע ליה לרבה בר בר

כגון ששואלין אותו: היכן הנחת כלי פלוני? ואינו יודע. וכי מדכרו ליה: הנחתו במקום פלוני, אומר: כן, או שאומר: לאו.

60. בתשובות שב יעקב [סי' מ"ט] כתב, דאם כתב "הריני נשבע" — לא הוי שבועה, דכתיבה לאו כדיבור דמי. והביא ראייה מסוגיין, דחזינן דאע"ג שכתב את הפסוק, לא סגי בהכי. אלא בעינן שיקראנו דווקא.

אבל בחי' רעק"א כתב, דבאמת אפשר לומר דכתיבה כדיבור, ומ"מ הכא לא יצא בכתיבה, דהא בעינן שיהא הקריאה דווקא מתוך הכתב, והכא, אמנם מתחילה קודם שכתב, ראה כל

פסוק במגילה שמעתיק ממנה, אבל אח"כ, כשכותב, הרי כבר אינו רואה את המגילה שהעתיק ממנה, והוי כקורא בע"פ. ודמי למי שראה פסוק במגילה, והרהר בו, ואח"כ קראו בע"פ, דודאי לא יצא! עיי"ש עוד שהאריך בזה. ועיי' בתומים סי' צ"ו.

61. דרבי מאיר היה סופר, כדאיתא במס' עירובין [י"ג ע"א].

62. ובירושלמי [פ"ד הל"א] תירץ דכתב קודם מגילה אחת בעל פה, ואחר כך כתב מגילה שניה מתוך המגילה הראשונה שכתב, דהוי מתוך

והיינו, דפליג רב חסדא אדרבי אבהו, וסבר, דאף במישרין אצלו — אין כותבין שלא מתוך הכתב.

אביי שרא לרבי בר חבו, שהיה מוכר תפלין, למיכתב תפלין ומזוזות שלא מן הכתב.

כמאן?

כי האי תנא. דתניא: רבי ירמיה אומר משום רבינו: תפלין ומזוזות — נכתבות שלא מן הכתב, ואין צריכות שרטוט.

והלכתא, כך הלכה למשה מסיני, דתפלין — אין צריכין שרטוט<sup>65</sup>, מזוזות — צריכין שרטוט<sup>66</sup>.

אידי ואידי — תפלין ומזוזות — נכתבות שלא מן הכתב.

מאי טעמא?

אמר לו: אלו דברי תורה<sup>63</sup>, דכתיב בהו: "התעף עיניך בו — ואיננו". דהיינו, שאם תכפול<sup>64</sup> ותסגור עיניך ממנה — הרי היא משתכחת ממך כהרף עין. ואפילו הכי, מישרין הן אצל רבי מאיר.

רב חסדא אשכחיה לרב חננאל, דהוה כתב ספרים שלא מן הכתב.

אמר ליה: ראויה כל התורה כולה ליכתב על פיך, אלא כך אמרו חכמים: אסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב.

ותמהינן: מדקאמר ליה רב חסדא: כל התורה כולה ראויה שתיכתב על פיך, מכלל דמישרין הן אצלו! והא רבי מאיר כתב שלא מן הכתב, משום שמישרין הן אצלו?

ומתרצינן: ההיא דרבי מאיר — שעת הדחק היתה, שלא היתה שם מגילה כתובה, ושעת הדחק — שאני.

64. שתרגום של כפול — הוא "עיף" [שמות כ"ח, ט"ז].

65. כתב הר"ן דטעמא הוא, משום דהשרטוט אינו אלא לנוי, והיינו דווקא בס"ת שנראה לכל, וכן במזוזה שצריך לבדקה פעמיים בשבוע. אבל בפרשיות תפלין, שאין נראין — א"צ שרטוט. עוד הביא הר"ן דווקא בס"ת בעינן שרטוט, כדי שיוכל הקורא לרוץ בקריאתו, משא"כ בתור"מ שאינן נקראין. אלא דבמזוזה איכא הלל"מ דבעינן שרטוט.

ועיי"ש שהביא את שיטת ר"ת, דס"ל דמזוזה צריכה שרטוט בכל השיטות, ואילו תפלין וס"ת, אין צריכין שרטוט — אלא בשיטה ראשונה.

66. הקשו התוס' בסוטה [י"ז ע"ב, ד"ה כתבה

הכתב, ובה קרא. ואת הראשונה — גנו. ויש שהוכיחו מתירוצ זה, דאפילו בדיעבד אין קורין במגילה שנכתבה שלא מן הכתב, דאל"כ, אמאי גנזה. והכי איתא בר"ן, דאין קורין בה, דמדיני כתיבה הוא — לכתוב מתוך הכתב. אמנם הב"י והש"ך [יו"ד סי' רע"ד] התירו לקרוא בה. דהאיסור הוא רק על הכותב, דאסור לכתוב שלא מתוך הכתב. אבל המגילה עצמה — כשרה. ועיי' בה"ל תרצ"א ד"ה "גם צריך לכתבה".

ועיי' ברש"ש שתמה על גליון הש"ס שהוצרך להביא ממרחק לחמו, שהביא תירוץ זה ממ"ד בראשית.

63. כתב השפת אמת, דקרי לתורה עפעפיך, משום שאסור להעלים עין ממנה.

משום דמוגרם גריסין, ששגורות פרשיות אלו בפי הכל<sup>67</sup>.

שנינו במשנתינו: היתה כתובה בסם כו'.

ומבארין מאי ניהו הני מילי:

סם — סמא הוא [זרניך. רש"י].

סקרא — אמר רבה בר בר חנה: סקרתא שמה. והוא צבע אדום שצובעין בו תריסין.

קומום — היינו קומא, שרף אילן.

קנקנתום — חרתא דאושכפי, סם שצובעין בו מנעלים שחורין.

דיפתרא — דמליח וקמיה במים, ולא עפיין, שאינו מעובד בעפצים.

נייר — מחקא, מין עשבים, ועשוי על ידי דבק.

שנינו במשנתנו: עד שתהא כתובה אשורית.

מנלן?

דכתיב: "ככתבם וכזמנם", דהיינו שתהא כתובה כפי שהיתה כתובה בזמנם, שהיתה כתובה אשורית.

שנינו במשנתנו: עד שתהא כתובה וכו' על הספר ובדיו וכו'.

מנלן?

אתיא "כתיבה" — "כתיבה"<sup>68</sup>. כתיב הכא: "ותכתב אסתר המלכה"<sup>69</sup>. וכתוב התם: "ויאמר להם ברוך מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו".

מתניתין:

בן עיר<sup>70</sup>, שזמנו לקרות את המגילה ב"ד,

במיושרין אצלו אסור, מ"מ בכה"ג שרי. ועיי' במחבר [ל"ב כ"ט], שכתב, דהיינו דווקא אם באמת שגורות בפיו, אבל אם לא, צריך לכתוב מתוך הכתב. והביא המ"ב [ס"ק קל"ד], שהב"ח כתב, דמ"מ מצוה מן המובחר לכתוב בכל גווני מתוך הכתב.

68. כתב הריטב"א, דהאי דלא ילפינן לה מדנקראת המגילה "ספר", היינו משום שנקראת גם "אגרת".

69. בקסת הסופר [סי' כ"ח] נסתפק אי אשה כשרה לכתוב את המגילה. ובלשכת הסופר [שם] הביא מהכא ראייה, שיכולה לכתוב את המגילה. דהא מדכתיב "ותכתב אסתר המלכה" — מוכחין דבעינן שיהא בספר ובדיו! [והכי נמי איתא בפמ"ג ב"מ"ז סי' תרצ"א סק"ב].

אמנם בספר מקראי קודש — דחה את

אגרת] ועוד ראשונים, מאי איריא דבעינן שרטוט משום הלכה למשה מסיני, תיפוק ליה, דבלאו הכי אסור לכתוב שום פסוק בלא שרטוט, כדאיתא במס' גיטין [ו' ע"ב]?! ועיי"ש מה שתירצו.

ורעק"א [בתשובות סי' נ'] כתב, דאפשר ליישב לפי מה שהסתפק המרדכי בהלכות קטנות, אי מהני שרטוט בבדיל וכדומה, שאינו מתקיים, או דבעינן דווקא שרטוט המתקיים. וסיים: "וקצת משמע, דבעי גומא וחריץ".

א"כ, אפשר לומר, דהא דאין כותבין פסוק בלא שרטוט, היינו כדי שיהא מיושר, ומהני לזה שרטוט בבדיל, דמה בכך שימחק אח"כ השרטוט? אבל במזוזה, דמדינא בעינן שרטוט בעצמותו, בעינן שיהא השרטוט מתקיים.

67. ובאור זרוע הוסיף, דלהכי הוי כמו כותב מתוך הכתב. וא"כ, אף לרב חסדא, דסבר דאף